

บทที่ 1

การบัญชีสำนักงานใหญ่และสาขา

(HOME OFFICE AND BRANCH ACCOUNTING)

บทที่ 1
การบัญชีสำนักงานใหญ่และสาขา
(HOME OFFICE AND BRANCH ACCOUNTING)

วัตถุประสงค์ของการศึกษา

เมื่อนักศึกษาได้ศึกษาบทนี้แล้วนักศึกษาสามารถ

1. อธิบายลักษณะของตัวแทนและสาขาได้อย่างถูกต้อง
2. อธิบายและแสดงวิธีการลงบัญชีเกี่ยวกับตัวแทนและสาขาได้อย่างถูกต้อง
3. อธิบายและเปรียบเทียบข้อเหมือนกันและข้อแตกต่างของตัวแทนและสาขาได้อย่างถูกต้อง
4. อธิบายวิธีการตีราคาสินค้าที่ส่งไปให้สาขาและแสดงวิธีการบันทึกบัญชีเมื่อสำนักงานใหญ่จัดส่งสินค้าไปให้สาขาในราคาทุน ราคาสูงกว่าทุน และราคาขายได้อย่างถูกต้อง
5. อธิบายถึงปัญหาต่างๆ ที่เกิดขึ้นเกี่ยวกับบัญชีสาขาในเรื่องเกี่ยวกับการบันทึกบัญชีสินทรัพย์ถาวร การคิดค่าเสื่อมราคาสินทรัพย์ถาวร รายจ่ายของสาขาที่สำนักงานใหญ่จ่ายแทนไปได้อย่างถูกต้อง
6. อธิบายและจัดทำงบกระทบยอดบัญชีเงินสะพัดสำนักงานใหญ่และเงินสะพัดสาขาได้โดยละเอียดและอย่างถูกต้อง

บทที่ 1

การบัญชีสำนักงานใหญ่และสาขา

(HOME OFFICE AND BRANCH ACCOUNTING)

บทนำ (INTRODUCTION)

ในปัจจุบันมีการขยายตลาดสินค้าโดยการขายสินค้าให้ถึงมือผู้บริโภคโดยตรงมากที่สุด ซึ่งอาจกระทำได้โดยการส่งสินค้าไปขายยังท้องที่ต่างๆ ทั้งในประเทศและต่างประเทศ ในการนี้ผู้บริหารอาจขยายตลาดสินค้าโดยการตั้งตัวแทน (Agency) หรือขายฝากกับผู้มีอาชีพเดียวกัน หรือตั้งสำนักงานสาขา (Branches) ซึ่งมีพนักงานและมีการควบคุมดูแลขึ้นตรงต่อสำนักงานใหญ่ (Home Office)

ตัวแทนและสาขา (AGENCIES AND BRANCHES)

ลักษณะของตัวแทนและสาขา

ตัวแทนและสาขามีวัตถุประสงค์ ขอบเขตและนโยบายในการขายสินค้าของกิจการค้าในรูปแบบเดียวกัน แต่มีข้อแตกต่างกันในเรื่องลักษณะของหน่วยงาน (Organization) การบริหาร และการควบคุมงาน (Management and Control) ซึ่งพอสรุปได้ดังนี้ คือ :-

ตัวแทน (Agency)	สาขา (Branch)
1) ตัวแทนจะมีแต่สินค้าตัวอย่าง โดยไม่มีสต็อก (Stock) สินค้า ทั้งนี้เพราะนโยบายในการจำหน่ายสินค้าโดยผ่านตัวแทนนั้นทางสำนักงานใหญ่จะส่งสินค้าตัวอย่างมาให้ตัวแทน เพื่อให้ลูกค้าดูแลเพื่อขายเท่านั้น ดังนั้นเมื่อลูกค้าต้องการซื้อสินค้าตามตัวอย่างชนิดใด จำนวนเท่าไร ตัวแทนก็จะแจ้งไปยังสำนักงานใหญ่ โดยมีระยะเวลาการจัดส่งสินค้าตามจำนวนที่ลูกค้าสั่งซื้อ (ORDER) และในการจัดส่งสินค้าไปให้ลูกค้าอาจใช้วิธีให้ตัวแทนเป็นผู้ส่ง หรือให้ทางสำนักงานใหญ่เป็นผู้จัดส่งสินค้าไปให้ลูกค้าโดยตรงก็ได้	1) สาขาจะได้รับสินค้าจากสำนักงานใหญ่เก็บไว้เป็นสต็อกในโกดังเก็บสินค้า ทั้งนี้เพื่อตอบสนองใบสั่งซื้อของลูกค้า สำหรับการจัดส่งสินค้าให้แก่ลูกค้าที่สั่งซื้อสินค้านั้นทางสาขาจะเป็นผู้จัดส่งให้ลูกค้าโดยตรง และในบางกรณีสาขาอาจจะซื้อสินค้าจากบุคคลภายนอกไว้เพื่อขายด้วยก็ได้

ตัวแทน (Agency)	สาขา (Branch)
<p>2) สำนักงานใหญ่เป็นผู้พิจารณาการให้เครดิตรวมทั้งการจัดเก็บเงินจากลูกหนี้และทำบัญชีเอง</p> <p>3) เงินทุนหมุนเวียน (Working Fund) เป็นค่าใช้จ่ายในการดำเนินงาน สำนักงานใหญ่จะเป็นผู้จัดส่งมาให้และตัวแทนมีสิทธิที่จะเบิกชดเชยค่าใช้จ่ายต่างๆ จากสำนักงานใหญ่ได้ โดยมีหลักฐานส่งมาขอเบิก ส่วนเงินอื่นนอกนั้นไม่ผ่านมือตัวแทนเลย</p>	<p>2) สาขาเป็นผู้พิจารณาการให้เครดิตแก่ลูกค้าเองรวมทั้งการจัดเก็บเงินจากลูกหนี้และทำบัญชีเอง</p> <p>3) สำหรับจำนวนเงินที่สาขาจะได้รับนอกจาก เงินทุนหมุนเวียนที่สำนักงานใหญ่ส่งไปให้แล้วก็มีเงินที่ได้จากการขายสินค้าต่างๆ ยอดเงินที่เก็บได้จากลูกหนี้ซึ่งทางสาขามีสิทธิที่จะนำเงินจำนวนดังกล่าวไปฝากธนาคารในนามของสาขาเอง และสาขาอาจจ่ายค่าใช้จ่ายต่างๆ จากบัญชีเงินฝากนี้ก็ทำได้โดยถอนในนามของผู้จัดการสาขาเป็นผู้เขียนเช็ค</p>

ตามลักษณะของตัวแทนและสาขาดังกล่าวข้างต้นแสดงให้เห็นว่า ตัวแทนทำหน้าที่คล้ายกับพนักงานเดินตลาดเพื่อขายสินค้า (Traveling salesman) ส่วนสาขามีลักษณะเป็นหน่วยงานอิสระหน่วยหนึ่งซึ่งทำการค้าในนามของตนเอง (Independent business) แต่อยู่ภายใต้ความควบคุมดูแลของสำนักงานใหญ่ แต่ในทางปฏิบัติเป็นการยากที่จะแยกหน้าที่ของตัวแทนและสาขาออกจากกันโดยเด็ดขาด กล่าวคือ ตัวแทนอาจจะได้รับสิทธิให้เก็บสินค้าไว้ในโกดังหรือในร้านค้าของตนเองเพื่อขายสินค้าให้แก่ลูกค้าแต่สำนักงานใหญ่ยังทำหน้าที่เป็นผู้พิจารณาการให้เครดิตตลอดจนการบันทึกบัญชีเอง และในทำนองเดียวกันสาขาอาจถูกจำกัดสิทธิบางอย่าง เช่น สินค้าที่สาขาขายไปเป็นเงินเชื่อให้นำมาขายในนามของสำนักงานใหญ่โดยสำนักงานใหญ่เป็นผู้เก็บหนี้และทำบัญชีเอง ตลอดจนยอดเงินได้ที่สาขาได้รับจากการขายสินค้าและเก็บหนี้ได้อาจถูกทางสำนักงานใหญ่กำหนดให้สาขานำฝากธนาคารในนามของสำนักงานใหญ่ ส่วนเงินทุนที่ใช้หมุนเวียนเป็นค่าใช้จ่ายของสาขาทางสำนักงานใหญ่นิยมใช้วิธีการเปิดบัญชีเงินฝากให้และให้สาขามีสิทธิเบิกเงินมาใช้จ่ายได้เมื่อต้องการ ในกรณีนี้แทนที่จะมีแต่ตัวแทนหรือสาขาที่แท้จริงก็อาจจะมีตัวแทนที่มีลักษณะอำนาจหน้าที่บางประการอย่างเดียวกับสาขา และทำนองเดียวกันสาขาอาจถูกจำกัดอำนาจหน้าที่จนคล้ายกับตัวแทนก็ย่อมได้ ด้วยเหตุผลดังกล่าววิธีการบัญชีก็จะต้องทำการปรับปรุงให้เหมาะสมกับลักษณะและรูปการณ์ที่แท้จริงของสาขาและตัวแทนด้วย

การบัญชีเกี่ยวกับตัวแทน (AGENCY ACCOUNT)

1. ในสมุดบัญชีของตัวแทน ในทางปฏิบัติวิธีการบัญชีเกี่ยวกับตัวแทนพอสรุปได้ดังนี้ :-

(1.1) ถ้าตัวแทนเป็นบุคคลธรรมดา ไม่จำเป็นต้องใช้วิธีการบันทึกบัญชีตามหลักบัญชีคู่ ทั้งนี้เนื่องด้วยตัวแทนไม่มีสินค้าเก็บไว้ขายในโกดังของตนเอง และไม่มีสิทธิในการจัดเก็บหนี้ ดังนั้นตัวแทนจึงไม่จำเป็นต้องเก็บบันทึกบัญชีตามหลักบัญชีคู่แต่ให้ใช้วิธีการเปิดสมุดบัญชีที่จำเป็นคือ สมุดบัญชีเงินสด (Cash Book) เพื่อใช้สำหรับบันทึกการรับเงินจากสำนักงานใหญ่ (Working Fund) และการจ่ายค่าใช้จ่ายต่าง ๆ ที่จ่ายจากเงินทุนหมุนเวียนที่ได้รับจากสำนักงานใหญ่เท่านั้น

(1.2) ถ้าตัวแทนเป็นนิติบุคคล ที่ต้องทำบัญชีตามกฎหมายก็ต้องใช้วิธีการบันทึกบัญชีตามหลักบัญชีคู่ กล่าวคือ นอกจากเงินสดซึ่งต้องบันทึกรวมกับเงินสดของกิจการค้าแล้ว ก็ต้องเปิดบัญชีสำนักงานใหญ่ขึ้น โดยการ เดบิต บัญชีสำนักงานใหญ่ด้วยยอดค่าใช้จ่ายต่าง ๆ ที่จ่ายจากเงินทุนหมุนเวียน (Working Fund) รวมตลอดทั้งค่านายหน้าที่เกิดจากสำนักงานใหญ่ และเครดิต บัญชีสำนักงานใหญ่ด้วยยอดเงินสด หรือสิ่งของที่ได้รับจากสำนักงานใหญ่ ซึ่งอาจสรุปหลักการบันทึกบัญชีดังกล่าวได้ดังนี้ คือ :-

สมุดรายวันทั่วไป

25X0	ก. เดบิตบัญชีเงินสด	xx	
	เครดิตบัญชีสำนักงานใหญ่		xx
	บันทึกรับเงินทุนหมุนเวียนจากสำนักงานใหญ่ไว้ใช้จ่ายทั่วไป		
	ข. เดบิตบัญชีสำนักงานใหญ่	xx	
	เครดิตบัญชีเงินสด		xx
	บันทึกจ่ายค่าใช้จ่ายต่าง ๆ จากเงินทุนหมุนเวียน		

อย่างไรก็ตามเมื่อทางตัวแทนได้จ่ายค่าใช้จ่ายต่าง ๆ จากเงินทุนหมุนเวียนไปแล้ว ก็ต้องใช้วิธีการรวบรวมค่าใช้จ่ายจัดส่งไปให้สำนักงานใหญ่พร้อมกับใบสำคัญเพื่อใช้เป็นหลักฐานในการขอเบิกชดเชยเงินทุนหมุนเวียนที่จ่ายไปจากสำนักงานใหญ่ ส่วนการบันทึกยอดรายจ่ายต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นทั้งหมด ควรจัดทำขึ้นเป็น 2 ชุด โดยจัดส่งไปยังสำนักงานใหญ่ 1 ชุด และเก็บไว้เป็นหลักฐานเอง 1 ชุด

2. ในสมุดบัญชีของสำนักงานใหญ่

วิธีการบันทึกบัญชีเกี่ยวกับตัวแทนขึ้นอยู่กับวัตถุประสงค์ของผู้บริหารงานว่าต้องการจะคำนวณกำไรจากการขายโดยผ่านตัวแทนแยกต่างหากจากการขายตามปกติหรือไม่ ดังนั้นหลักในการบันทึกบัญชีจึงแบ่งออกเป็น 2 วิธี ดังนี้ คือ

(2.1) จำนวนกำไรจากการขายโดยผ่านตัวแทนแยกต่างหากจากการคำนวณกำไรของสำนักงานใหญ่ (Agency Net Income to be Determined) หรือเรียกง่ายๆ ว่า วิธีบันทึกบัญชีแยกจากการขายตามปกติของสำนักงานใหญ่

(2.2) จำนวนกำไรจากการขายโดยผ่านตัวแทนรวมกับกำไรของสำนักงานใหญ่ (Agency Net Income Not to be Determined) หรือเรียกง่ายๆ ว่า วิธีบันทึกบัญชีรวมไปกับการขายตามปกติของสำนักงานใหญ่

ตัวอย่างที่ 1

สมุดรายวันทั่วไปของสำนักงานใหญ่

	วิธีที่ 1 วิธีบันทึกบัญชีแยกจากการขายตามปกติ	วิธีที่ 2 วิธีบันทึกบัญชีรวมไปกับการขายตามปกติ
25x0	<p>(1) สำนักงานใหญ่ส่งสินค้าไปให้ตัวแทนเพื่อเป็นตัวอย่าง ราคาทุน 1,700 บาท</p> <p>บัญชีสินค้าตัวอย่างที่ตัวแทน 1,700</p> <p>บัญชีสินค้าส่งไปให้ตัวแทน 1,700^{*A}</p> <p>บันทึกต้นทุนสินค้าที่สำนักงานใหญ่ส่งไปให้ตัวแทน</p>	<p>บัญชีสินค้าตัวอย่างที่ตัวแทน 1,700</p> <p>(Agency Sample)</p> <p>บัญชีสินค้าส่งไปให้ตัวแทน 1,700^{*A}</p> <p>(Shipments to or to Agency)</p> <p>บันทึกต้นทุนสินค้าที่สำนักงานใหญ่ส่งไปให้ตัวแทน</p>
	<p>(*A บัญชีสินค้าส่งไปให้ตัวแทนนี้ ณ วันสิ้นงวดบัญชีจะต้องปิดโอนเข้าบัญชีกำไรขาดทุน เพื่อนำไปหักออกจากยอดสินค้าคงเหลือต้นงวดและซื้อสินค้าในการคำนวณหายอดต้นทุนสินค้าที่ขายของสำนักงานใหญ่)</p>	
	<p>(2) สำนักงานใหญ่ส่งเงินสดเป็นเงินทุนหมุนเวียนให้ตัวแทนไว้ใช้จ่าย 1,000 บาท</p> <p>บัญชีเงินทุนหมุนเวียนที่ตัวแทน 1,000</p> <p>บัญชีเงินสด 1,000</p> <p>บันทึกยอดเงินทุนหมุนเวียนที่สำนักงานใหญ่ส่งไปให้ตัวแทนไว้ใช้จ่าย</p>	<p>บัญชีเงินทุนหมุนเวียนที่ตัวแทน 1,000</p> <p>บัญชีเงินสด 1,000</p> <p>บันทึกยอดเงินทุนหมุนเวียนที่สำนักงานใหญ่จัดส่งไปให้ตัวแทนไว้ใช้จ่าย</p>

สมุดรายวันทั่วไปของสำนักงานใหญ่

	วิธีที่ 1 วิธีบันทึกบัญชีแยกจากการขายตามปกติ	วิธีที่ 2 วิธีบันทึกบัญชีรวมไปกับการขายตามปกติ
25X0	<p>(3) เมื่อได้รับคำสั่งซื้อจากลูกค้าผ่านตัวแทนในราคาขาย 15,700 บาท ซึ่งเป็นราคาทุน 11,810 บาท แล้วทางตัวแทนต้องแจ้งจำนวนสินค้าที่ลูกค้าสั่งซื้อให้สำนักงานใหญ่ทราบและสำนักงานใหญ่จะจัดส่งสินค้าไปให้ลูกค้าโดยผ่านตัวแทน</p> <p>บัญชีลูกหนี้ผ่านตัวแทน 15,700 บัญชีขายโดยตัวแทน 15,700 บันทึกการขาย</p> <p>(กรณีที่มีหนี้สูญเกิดจากการที่เก็บหนี้จากลูกค้าที่ตัวแทนขายไม่ได้เป็นจำนวนเงินเท่าใด ก็ควรแยกหนี้สูญรายนี้ออกไปโดยไม่นำไปรวมกับหนี้สูญของทางสำนักงานใหญ่ เมื่อใช้วิธีคำนวณกำไรจากการขายโดยผ่านตัวแทนแยกต่างหากจากการขายโดยปกติ ของสำนักงานใหญ่)</p>	<p>บัญชีลูกหนี้ 15,700 บัญชีขาย 15,700 บันทึกการขาย</p>
	<p>(4) บันทึกต้นทุนสินค้าที่ขายโดยผ่านตัวแทน 11,810 บาท</p> <p>บัญชีต้นทุนสินค้าที่ขายโดยผ่านตัวแทน 11,810 บัญชีสินค้าส่งไปให้ตัวแทน 11,810 บันทึกต้นทุนสินค้าที่ขาย</p>	<p>เมื่อไม่ได้บันทึกยอดขายโดยตัวแทนแยกต่างหากกับการขายปกติของสำนักงานใหญ่ ก็ไม่มีความจำเป็นต้องบันทึกต้นทุนสินค้าที่ขายโดยผ่านตัวแทน และรายการนี้จะกระทำตอนสิ้นงวดบัญชีของกิจการค้าโดยรวมต้นทุนสินค้าที่ขายโดยผ่านตัวแทนที่เกิดขึ้นในงวดนี้ และในระหว่างปีควรจะต้องมีการจดบันทึกราคาทุนของสินค้าที่ส่งไปขายโดยผ่านตัวแทนแต่ละคราวไว้โดยครบถ้วน</p>
	<p>(5) เมื่อตัวแทนทำรายงานเกี่ยวกับค่าใช้จ่ายที่จ่ายจากทุนหมุนเวียน 920 บาท และตัวแทนขอเบิกเงินชดเชยมาทางสำนักงานใหญ่</p> <p>บัญชีค่าใช้จ่ายต่างๆ ของตัวแทน 920 (แยกรายละเอียด) บัญชีเงินสด 920 บันทึกค่าใช้จ่ายที่ตัวแทนจ่าย และทางสำนักงานใหญ่ให้เบิกชดเชย กรณีที่ตัวแทนยังไม่ได้ขอเบิกชดเชย</p> <p>บัญชีค่าใช้จ่ายต่างๆ ของตัวแทน 920 (แยกรายละเอียด) บัญชีเงินทุนหมุนเวียน 920 บันทึกค่าใช้จ่ายต่างๆ ที่จ่ายจากเงินทุนหมุนเวียนและตัวแทนยังไม่ได้ทำขอเบิกชดเชยจากสำนักงานใหญ่</p>	<p>บัญชีค่าใช้จ่ายต่างๆ 920 (แยกรายละเอียด) บัญชีเงินสด 920 บันทึกค่าใช้จ่ายที่ตัวแทนจ่าย และทางสำนักงานใหญ่ให้เบิกชดเชย</p> <p>บัญชีค่าใช้จ่ายต่างๆ 920 (แยกรายละเอียด) บัญชีเงินทุนหมุนเวียน 920 บันทึกค่าใช้จ่ายต่างๆ ที่ตัวแทนจ่ายจากเงินทุนหมุนเวียน แต่ยังไม่ได้ทำเบิกชดเชยจากสำนักงานใหญ่</p>

สมุดรายวันทั่วไปของสำนักงานใหญ่

	วิธีที่ 1 วิธีบันทึกบัญชีแยกจากการขายตามปกติ	วิธีที่ 2 วิธีบันทึกบัญชีรวมไปกับการขายตามปกติ
25x0	<p>(6) สำนักงานใหญ่โอนค่าโฆษณา 1,150 บาท ค่าใช้จ่ายสำนักงาน 620 บาท ไปคิดเป็นค่าใช้จ่ายของตัวแทน (กรณีที่สำนักงานใหญ่บันทึกรวมเป็นค่าใช้จ่าย ของสำนักงานใหญ่ ก่อนโอนไปให้ตัวแทน)</p> <p>บัญชีค่าโฆษณาของตัวแทน 1,150</p> <p>บัญชีค่าใช้จ่ายสำนักงานของตัวแทน 620</p> <p>บัญชีค่าโฆษณา 1,150</p> <p>บัญชีค่าใช้จ่ายสำนักงาน 620</p> <p>โอนค่าโฆษณาและค่าใช้จ่ายสำนักงาน บางส่วนไปคิดเป็นค่าใช้จ่ายของตัวแทน</p>	<p>วิธีนี้ไม่ต้องปรับปรุง ทั้งนี้เพราะค่าใช้จ่ายต่างๆ ที่เป็นของตัวแทนไม่ต้องบันทึกแยกออกจาก ค่าใช้จ่ายตามปกติของสำนักงานใหญ่</p>
	<p>(7) ตัวแทนได้จัดทำรายงานเพิ่มเติมมาให้ทางสำนักงานใหญ่แจ้งมาว่ามีสินค้าตัวอย่างเหลืออยู่ 990 บาท ซึ่งแสดงว่าตัวแทนได้ใช้สินค้าตัวอย่างไปเป็นจำนวน 710 บาท (1,700 - 990 = 710)</p> <p>บัญชีค่าใช้จ่ายเกี่ยวกับสินค้า 710</p> <p>ตัวอย่างที่ตัวแทน</p> <p>บัญชีสินค้าตัวอย่างที่ตัวแทน 710</p> <p>บันทึกค่าใช้จ่ายที่เกิดขึ้นเกี่ยวกับสินค้า ตัวอย่างที่ตัวแทนใช้ไป</p>	<p>บัญชีค่าใช้จ่ายเกี่ยวกับสินค้าตัวอย่าง 710</p> <p>บัญชีสินค้าตัวอย่างที่ตัวแทน 710</p> <p>บันทึกค่าใช้จ่ายที่เกิดขึ้นเกี่ยวกับสินค้า ตัวอย่างที่ตัวแทนใช้ไป</p>

สมุดรายวันทั่วไปของสำนักงานใหญ่

	วิธีที่ 1 วิธีบันทึกบัญชีแยกจากการขายตามปกติ	วิธีที่ 2 วิธีบันทึกบัญชีรวมไปกับการขายตามปกติ																												
25X0	<p>(8) รายการปิดบัญชีเกี่ยวกับการขายโดยผ่านตัวแทน</p> <table style="width: 100%; border-collapse: collapse;"> <tr> <td style="width: 80%;">บัญชีขายโดยผ่านตัวแทน</td> <td style="text-align: right;">15,700</td> </tr> <tr> <td style="padding-left: 20px;">บัญชีต้นทุนสินค้าที่ขายโดยผ่าน ตัวแทน</td> <td style="text-align: right; vertical-align: bottom;">11,810</td> </tr> <tr> <td>บัญชีค่าโฆษณาของตัวแทน</td> <td style="text-align: right;">1,150</td> </tr> <tr> <td>บัญชีค่าใช้จ่ายสำนักงานของตัวแทน</td> <td style="text-align: right;">620</td> </tr> <tr> <td>บัญชีค่าใช้จ่ายต่างๆ ของตัวแทน</td> <td style="text-align: right;">920</td> </tr> <tr> <td>บัญชีค่าใช้จ่ายเกี่ยวกับสินค้าตัวอย่าง ที่ตัวแทน</td> <td style="text-align: right; vertical-align: bottom;">710</td> </tr> <tr> <td>บัญชีกำไรขาดทุน</td> <td style="text-align: right;">490</td> </tr> </table> <p>ปิดบัญชีรายได้ ต้นทุนและค่าใช้จ่ายเพื่อหากำไร ขาดทุนโดยตัวแทน</p> <p>หมายเหตุ บัญชีสินค้าส่งไปให้ตัวแทน จะต้อง นำไปหักจากยอดซื้อและสินค้าคงเหลือต้นงวด เพื่อคำนวณหาต้นทุนสินค้าที่มีเพื่อขายตามปกติ ของสำนักงานใหญ่ ดังนี้ :-</p> <table style="width: 100%; border-collapse: collapse;"> <tr> <td style="width: 80%;">สินค้าคงเหลือต้นงวด</td> <td style="text-align: right;">XX</td> </tr> <tr> <td>ซื้อ</td> <td style="text-align: right;"><u>XX</u></td> </tr> <tr> <td>สินค้าทั้งหมดที่มีไว้เพื่อขาย</td> <td style="text-align: right;">XX</td> </tr> <tr> <td>หัก สินค้าที่ส่งไปให้ตัวแทน</td> <td style="text-align: right;"><u>XX</u></td> </tr> <tr> <td>สินค้าที่มีเพื่อขายตามปกติ</td> <td style="text-align: right;">XX</td> </tr> <tr> <td>หัก สินค้าคงเหลือปลายงวด</td> <td style="text-align: right;"><u>XX</u></td> </tr> <tr> <td>ต้นทุนสินค้าที่ขายตามการขายปกติ</td> <td style="text-align: right;"><u>XX</u></td> </tr> </table>	บัญชีขายโดยผ่านตัวแทน	15,700	บัญชีต้นทุนสินค้าที่ขายโดยผ่าน ตัวแทน	11,810	บัญชีค่าโฆษณาของตัวแทน	1,150	บัญชีค่าใช้จ่ายสำนักงานของตัวแทน	620	บัญชีค่าใช้จ่ายต่างๆ ของตัวแทน	920	บัญชีค่าใช้จ่ายเกี่ยวกับสินค้าตัวอย่าง ที่ตัวแทน	710	บัญชีกำไรขาดทุน	490	สินค้าคงเหลือต้นงวด	XX	ซื้อ	<u>XX</u>	สินค้าทั้งหมดที่มีไว้เพื่อขาย	XX	หัก สินค้าที่ส่งไปให้ตัวแทน	<u>XX</u>	สินค้าที่มีเพื่อขายตามปกติ	XX	หัก สินค้าคงเหลือปลายงวด	<u>XX</u>	ต้นทุนสินค้าที่ขายตามการขายปกติ	<u>XX</u>	<p>วิธีนี้ไม่ต้องปิดบัญชีเกี่ยวกับการขายสินค้า โดยผ่านตัวแทน เพราะสำนักงานใหญ่ใช้วิธี บันทึกบัญชีเกี่ยวกับการบันทึกยอดรายได้ และ ค่าใช้จ่ายของตัวแทนรวมกับรายได้ และค่า ใช้จ่ายของทางสำนักงานใหญ่</p>
บัญชีขายโดยผ่านตัวแทน	15,700																													
บัญชีต้นทุนสินค้าที่ขายโดยผ่าน ตัวแทน	11,810																													
บัญชีค่าโฆษณาของตัวแทน	1,150																													
บัญชีค่าใช้จ่ายสำนักงานของตัวแทน	620																													
บัญชีค่าใช้จ่ายต่างๆ ของตัวแทน	920																													
บัญชีค่าใช้จ่ายเกี่ยวกับสินค้าตัวอย่าง ที่ตัวแทน	710																													
บัญชีกำไรขาดทุน	490																													
สินค้าคงเหลือต้นงวด	XX																													
ซื้อ	<u>XX</u>																													
สินค้าทั้งหมดที่มีไว้เพื่อขาย	XX																													
หัก สินค้าที่ส่งไปให้ตัวแทน	<u>XX</u>																													
สินค้าที่มีเพื่อขายตามปกติ	XX																													
หัก สินค้าคงเหลือปลายงวด	<u>XX</u>																													
ต้นทุนสินค้าที่ขายตามการขายปกติ	<u>XX</u>																													

ข้อสังเกต การบันทึกบัญชีตามวิธีที่ 1 ในกรณีที่มีตัวแทนหลายแห่งในสมุดบัญชีของสำนักงานใหญ่ ต้องแยกบัญชีสำหรับตัวแทนแต่ละแห่งต่างหากจากกัน ทั้งนี้เพื่อจะได้ทราบยอดกำไรสุทธิจากการขายโดยผ่านตัวแทนแต่ละแห่งว่ามียอดเท่าไร

ตัวอย่างที่ 2 ณ วันที่ 1 กรกฎาคม 25x2 บริษัท สุทธิ จำกัด ตั้งอยู่ที่กรุงเทพฯ ได้ตั้งตัวแทน
ของบริษัทขึ้นที่จังหวัดเชียงใหม่ ซึ่งมีรายการค้า ณ 1 กรกฎาคม 25x2 ดังนี้ :-

- สำนักงานใหญ่ได้จัดส่งทุนหมุนเวียนไปให้ตัวแทนเพื่อไว้ใช้จ่าย	2,000 บาท
- สำนักงานใหญ่ส่งสินค้าไปให้เป็นตัวอย่างที่ตัวแทน	10,000 บาท
- สำนักงานใหญ่จัดส่งวัสดุโฆษณาไปให้ตัวแทน	<u>2,500 บาท</u>
รวมเป็นเงิน	<u>14,500 บาท</u>

และในระหว่างเดือนกรกฎาคมตัวแทนได้จัดส่งรายการสั่งซื้อเชื่อให้บริษัทเป็นจำนวนเงิน
35,200 บาท บริษัทอนุมัติคำสั่งซื้อและส่งสินค้าให้ลูกค้า สินค้าที่ขายมีราคาทุน 21,000 บาท
นอกจากนั้น สำนักงานใหญ่ได้จ่ายค่าใช้จ่ายต่าง ๆ เกี่ยวกับตัวแทนดังนี้ :-

ค่าเครื่องตกแต่งและติดตั้ง	4,800 บาท
เงินเดือนของผู้จัดการ ค่านายหน้าของพนักงาน	3,500 บาท
ค่าเช่า	<u>1,600 บาท</u>
รวมทั้งสิ้น	<u>9,900 บาท</u>

วันที่ 31 กรกฎาคม สำนักงานใหญ่ได้รับใบสำคัญจ่ายจากตัวแทนมีรายการดังนี้ :-

ค่าโฆษณา	650 บาท
ค่าใช้จ่ายเบ็ดเตล็ด	<u>1,200 บาท</u>
รวมทั้งสิ้น	<u>1,850 บาท</u>

ซึ่งทางสำนักงานใหญ่ ได้จัดส่งเงินชดเชยไปให้เรียบร้อยแล้ว

ข้อมูลเพิ่มเติมที่ใช้ในการปรับปรุงบัญชี ณ 31 กรกฎาคม ดังนี้คือ

1. สินค้าตัวอย่างที่ตัวแทนจะให้ประโยชน์ได้ถึงเพียงวันที่ 31 ธันวาคม 25x2 ซึ่งคาดว่า
จะมีมูลค่าซากของสินค้าตัวอย่างอยู่ = 40% ของราคาทุน
2. ประมาณว่า 2/5 ของวัสดุโฆษณาจะเหลืออยู่ในมือ
3. เครื่องตกแต่งและติดตั้งจะมีอายุการใช้งานได้ 5 ปี
4. ผู้จัดการเอเย่นต์จะได้รับค่าโบนัส 5% จากยอดขายส่วนที่เกิน 20,000 บาทต่อเดือน
(แต่จะจ่ายโบนัสให้ในแต่ละงวดไตรมาส)

- ให้ทำ :
1. ให้ลงรายการในสมุดรายวันทั่วไปของสำนักงานใหญ่เพื่อบันทึกรายการดังกล่าวข้างต้น
และให้ทำรายการปรับปรุง และปิดบัญชีเกี่ยวกับตัวแทน
 2. บสรูปการดำเนินงานของตัวแทนสำหรับเดือนกรกฎาคม 25x2

วิธีทำตัวอย่างที่ 2

จากตัวอย่างที่ 2 แสดงให้เห็นว่าทางสำนักงานใหญ่ใช้วิธีการบันทึกการขายโดยผ่านตัวแทนแบบแยกจากการขายตามปกติของสำนักงานใหญ่ ทั้งนี้เพราะคำสั่งของตัวอย่างนี้ให้ปิดบัญชีเกี่ยวกับตัวแทนการปรับปรุงรายการต่างๆ เมื่อตอนสิ้นเดือนก็ให้ถือตามหลักการบัญชีที่ศึกษามาแล้ว

สมุดรายวันทั่วไปของบริษัท สุทธิ จำกัด (สำนักงานใหญ่)

25 X 2			
1 ก.ค.	เดบิต บัญชีเงินทุนหมุนเวียนที่ตัวแทน	2,000	
	บัญชีสินค้าตัวอย่างที่ตัวแทน	10,000	
	บัญชีวัสดุโฆษณาที่ตัวแทน	2,500	
	เครดิต บัญชีเงินสด		2,000
	บัญชีสินค้าส่งไปให้ตัวแทน		10,000
	บัญชีวัสดุโฆษณา		2,500
	บันทึกการขายอินเทอร์เน็ตส่งไปให้ตัวแทน		
1-31 ก.ค.	เดบิต บัญชีลูกหนี้ผ่านตัวแทน	35,200	
	เครดิต บัญชีขายโดยตัวแทน		35,200
	บันทึกการขายโดยผ่านตัวแทน		
	เดบิต บัญชีต้นทุนสินค้าที่ขายโดยผ่านตัวแทน	21,000	
	เครดิต บัญชีสินค้าส่งไปให้ตัวแทน		21,000
	บันทึกต้นทุนสินค้าที่ขายโดยผ่านตัวแทน		
1-31 ก.ค.	เดบิต บัญชีเครื่องตกแต่งและติดตั้งที่ตัวแทน	4,800	
	บัญชีเงินเดือน และค่านายหน้าของตัวแทน	3,500	
	บัญชีค่าเช่าของตัวแทน	1,600	
	เครดิต บัญชีเงินสด		9,900
	บันทึกค่าใช้จ่ายต่างๆ เกี่ยวกับตัวแทนซึ่งทางสำนักงานใหญ่เป็นผู้จ่าย		
	เดบิต บัญชีค่าโฆษณาของตัวแทน	650	
	บัญชีค่าใช้จ่ายเบ็ดเตล็ดของตัวแทน	1,200	
	เครดิต บัญชีเงินสด		1,850
	บันทึกการขายจ่ายต่างๆ ของตัวแทนที่ส่งมาขอเบิกชดเชยจากสำนักงานใหญ่		

สมุดรายวันทั่วไปของบริษัท สุทธิ จำกัด (สำนักงานใหญ่)

25X2 1-31 ก.ค.	รายการปรับปรุง		
	เดบิต บัญชีค่าใช้จ่ายเกี่ยวกับสินค้าตัวอย่างที่ตัวแทน	1,000	
	เครดิต บัญชีสินค้าตัวอย่างที่ตัวแทน		1,000
	ปรับปรุงค่าใช้จ่ายเกี่ยวกับสินค้าตัวอย่างที่ตัวแทนซื้อมาได้ดังนี้ :-		
	1 ก.ค.25X2 สินค้าตัวอย่างที่ตัวแทนจำนวน	10,000 บาท	
	ณ 31 ธ.ค. 25X2 มีมูลค่าซากเหลืออยู่ 40% 10,000 บาท	= <u>4,000 บาท</u>	
	∴ ส่วนที่โอนไปเป็นค่าใช้จ่าย ตั้งแต่วันที่ 1 ก.ค. 25X2		
	-31 ธ.ค. 25X2		= <u><u>6,000 บาท</u></u>
	หรือเฉลี่ยได้เดือนละ = $\frac{6,000}{6} = 1,000$ บาท		
1-31 ก.ค.	เดบิต บัญชีวัสดุโฆษณาที่ตัวแทนใช้ไป	1,500	
	เครดิต บัญชีวัสดุโฆษณาที่ตัวแทน		1,500
	บันทึกวัสดุโฆษณาที่ตัวแทนใช้ไปซึ่งคำนวณได้ดังนี้ :-		
	วัสดุโฆษณาที่ตัวแทน	2,500 บาท	
	เหลืออยู่ ($\frac{2}{5} \times 2,500$ บาท)	<u>1,000 บาท</u>	
	∴ วัสดุโฆษณาใช้ไป	<u><u>1,500 บาท</u></u>	
	เดบิต บัญชีค่าเสื่อมราคา-เครื่องตกแต่งและติดตั้งที่ตัวแทน	80	
	เครดิต บัญชีค่าเสื่อมราคาสะสม-เครื่องตกแต่งและติดตั้งที่ตัวแทน		80
	บันทึกค่าเสื่อมราคาเครื่องตกแต่งและติดตั้งที่ตัวแทนเดือนละ ($20\% \times 4,800$) = $\frac{960}{12}$ เดือน		
			= 80 บาท
	เดบิต บัญชีเงินเดือนและค่านายหน้าของตัวแทน	760	
	เครดิต บัญชีโบนัสของตัวแทนค้างจ่าย		760
	บันทึกโบนัสของตัวแทน (ขาย 35,200-20,000) = 5% (ขาย 35,200-20,000)		
			= 760 บาท

สมุดรายวันทั่วไปของบริษัท สุทธิ จำกัด (สำนักงานใหญ่)

25X2	รายการปิดบัญชี	
31 ก.ค.	เดบิต บัญชีขายโดยผ่านตัวแทน	35,200
	เครดิต บัญชีต้นทุนสินค้าที่ขายโดยผ่านตัวแทน	21,000
	บัญชีเงินเดือนและค่านายหน้าของตัวแทน (3,500 + 760)	4,260
	บัญชีค่าเช่าของตัวแทน	1,600
	บัญชีค่าโฆษณาของตัวแทน	650
	บัญชีค่าใช้จ่ายเบ็ดเตล็ดของตัวแทน	1,200
	บัญชีค่าใช้จ่ายเกี่ยวกับสินค้าตัวอย่างที่ตัวแทน	1,000
	บัญชีวัสดุโฆษณาที่ตัวแทนใช้ไป	1,500
	บัญชีค่าเสื่อมราคา-เครื่องตกแต่งและติดตั้งที่ตัวแทน	80
	บัญชีกำไรขาดทุนจากการขายโดยผ่านตัวแทน	3,910
	ปิดบัญชีรายได้ ต้นทุน ค่าใช้จ่าย โอนเข้ากำไรขาดทุนจากการขายโดยผ่านตัวแทน	
	เดบิต บัญชีกำไรขาดทุนจากการขายโดยผ่านตัวแทน	3,910
	เครดิต บัญชีกำไรขาดทุน	3,910
	ปิดบัญชีกำไรขาดทุนโดยผ่านตัวแทน โอนเข้าบัญชีกำไรขาดทุนของสำนักงานใหญ่	

ทำงบสรุปผลการดำเนินงานของตัวแทน

บริษัท สุทธิ จำกัด (ตัวแทนที่จังหวัดเชียงใหม่)

งบกำไรขาดทุน

ประจำเดือนสิ้นสุด 31 กรกฎาคม 25x2 (จำนวน : บาท)

ขาย		35,200
ต้นทุนสินค้าที่ขาย		<u>21,000</u>
กำไรขั้นต้น		14,200
ค่าใช้จ่ายต่างๆ :-		
เงินเดือนและค่านายหน้า	4,260	
ค่าเช่า	1,600	
ค่าโฆษณา	650	
ค่าใช้จ่ายเบ็ดเตล็ด	1,200	
ค่าใช้จ่ายเกี่ยวกับสินค้าตัวอย่าง	1,000	
วัสดุโฆษณาใช้ไป	1,500	
ค่าเสื่อมราคา-เครื่องตกแต่งและติดตั้ง	<u>80</u>	
กำไรสุทธิ		<u><u>3,910</u></u>

การบัญชีเกี่ยวกับสาขา*¹ (BRANCH ACCOUNTS)

วิธีการบันทึกบัญชีเกี่ยวกับสาขานั้นขึ้นอยู่กับลักษณะของสาขา กล่าวคือถ้าสาขาใดมีลักษณะใกล้เคียงกับตัวแทนหรือเป็นสาขาที่มีอิสระเต็มที่ และสำนักงานใหญ่ต้องการให้รายละเอียดเกี่ยวกับสาขาปรากฏในสมุดบัญชีของสำนักงานใหญ่มากน้อยเพียงใดก็มีวิธีการบันทึกบัญชีเกี่ยวกับสาขา ดังนี้

1. สำนักงานใหญ่เป็นผู้เก็บบันทึกบัญชีเกี่ยวกับสาขาเอง

ในกรณีที่สำนักงานใหญ่ต้องการจะบันทึกรายการบัญชีที่สาขาโดยละเอียด หรือโดยเฉพาะอย่างยิ่งสาขาที่มีคุณลักษณะใกล้เคียงกับตัวแทน สำนักงานใหญ่จะเป็นฝ่ายเก็บบันทึกบัญชีเกี่ยวกับสาขารวมกับรายการค้าของทางสำนักงานใหญ่เอง หรืออาจแยกแสดงรายการค้าของสาขาไว้ในสมุดบัญชีอีกชุดหนึ่งแยกต่างหากจากทางสำนักงานใหญ่ ในกรณีนี้สำนักงานใหญ่อาจให้สาขาจัดส่งเอกสาร หลักฐานต่างๆ มาให้สำนักงานใหญ่โดยตรง หรือสำนักงานใหญ่อาจให้สาขาสรุปรายการค้าในระยะเวลาหนึ่งส่งมาให้สำนักงานใหญ่พร้อมทั้งเอกสารหลักฐานประกอบรายงานนั้นและให้สาขาเก็บสำเนาไว้ 1 ชุด

2. สำนักงานใหญ่และสาขาต่างก็บันทึกรายการค้าที่สาขาในสมุดของแต่ละฝ่าย

ในกรณีนี้เมื่อสาขาทันทีรายการค้าที่เกิดขึ้นลงในสมุดบัญชีของสาขาแล้ว สาขาจะมีหน้าที่จัดทำรายงานผลการดำเนินงานของสาขาจัดส่งมาให้สำนักงานใหญ่ทราบ เพื่อให้ทางสำนักงานใหญ่ใช้ข้อมูลที่ปรากฏในรายงานลงบัญชีเช่นเดียวกับทางสาขา ในกรณีเช่นนี้ สำนักงานใหญ่สามารถคำนวณหาผลกำไรหรือขาดทุนที่สาขาได้ในวันปิดบัญชีโดยที่ทางสำนักงานใหญ่ไม่ต้องรอให้ทางสาขาแจ้งยอดกำไรขาดทุนที่สาขามาให้ทราบ

3. สาขาเป็นฝ่ายเก็บบันทึกบัญชีของตนเองโดยสมบูรณ์

ในกรณีนี้สาขาจะเป็นผู้เก็บบัญชีรายการค้าที่เกิดขึ้นทุกรายการที่เกี่ยวข้องทั้งทางด้านสำนักงานใหญ่ และบุคคลภายนอกลงในสมุดบัญชีของสาขาโดยสมบูรณ์ตามหลักบัญชีคู่

ในกรณีนี้ทางสำนักงานใหญ่ไม่ต้องบันทึกรายการปกติของสาขาที่ไม่เกี่ยวกับสำนักงานใหญ่ แต่จะรอรายงานจากสาขาเพื่อบันทึกกำไรหรือขาดทุนของสาขาเลย และในการบันทึกบัญชีของสาขานั้น สาขาจะมีสมุดจดบันทึกรายการค้าขั้นต้นและบัญชีแยกประเภทต่างๆ ครบถ้วนตามระบบบัญชีคู่เพื่อบันทึกสินค้าและเงินสดที่ได้รับจากสำนักงานใหญ่ สินค้าซื้อจากบุคคลภายนอก บัญชีลูกหนี้ บัญชีเจ้าหนี้ บัญชีขายและบัญชีค่าใช้จ่ายต่างๆ โดยสาขาจะเปิดบัญชีเดินสะพัดสำนักงานใหญ่ (Home Office Current Account) ขึ้น ซึ่งบัญชีนี้จะเดบิตด้วยเงินสด สินค้า

*1 ศาสตราจารย์พยอม สิงห์แสนห์, การบัญชีขั้นสูง, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ชวนพิมพ์, 2521), หน้า 6-7.

หรือมูลค่าของสิ่งของที่ส่งไปให้สำนักงานใหญ่ และจะเครดิตด้วยเงินสด สินค้าหรือมูลค่าของที่ได้รับจากสำนักงานใหญ่ ดังนั้น บัญชีเดินสะพัดสำนักงานใหญ่จึงเปรียบเสมือนบัญชีทุน (Proprietorship Account) ซึ่งแสดงถึงเงินลงทุนของสำนักงานใหญ่ที่สาขา และเมื่อสิ้นงวดบัญชีสาขาได้แจ้งมาว่า มีผลกำไรจากการดำเนินงานที่สาขาเท่าไรก็จะปิดโอนผลกำไรที่ได้จากการดำเนินงานจากบัญชีกำไรขาดทุนไปเครดิตบัญชีเดินสะพัดสำนักงานใหญ่ แต่ในกรณีที่สาขา มีผลขาดทุนก็จะปิดโอนผลขาดทุนจากบัญชีกำไรขาดทุนไปเดบิตบัญชีเดินสะพัดสำนักงานใหญ่

สำหรับหลักการบัญชีดังกล่าวของสาขาอาจสรุปได้ดังนี้ คือ

1. ความสัมพันธ์กับบุคคลภายนอก ทางสาขาจะใช้วิธีการบันทึกบัญชีตามหลักเกณฑ์เดียวกันกับกิจการค้าทั่วไป กล่าวคือ มีบัญชีขาย รับคืน และส่วนลดจ่าย บัญชีซื้อ ส่งคืน และส่วนลดรับ ค่าใช้จ่ายต่างๆ เงินสด ลูกหนี้ สินค้า ทรัพย์สินต่างๆ เจ้าหนี้ และหนี้สินอื่นๆ
2. ความสัมพันธ์กับทางสำนักงานใหญ่ ทางสาขาจะมีบัญชีเดินสะพัดสำนักงานใหญ่ ซึ่งเปรียบเสมือนบัญชีทุนของทุนสำนักงานใหญ่ที่สาขา บัญชีนี้จะถูกเดบิตและเครดิตดังนี้

บัญชีเดินสะพัดสำนักงานใหญ่

25X0		25X0	
ส่งสินค้าคืนให้สำนักงานใหญ่ (ราคาตามบิล)	xx	สินค้ารับจากสำนักงานใหญ่ (ราคาตามบิล)	xx
เงินสดส่งไปสำนักงานใหญ่	xx	เงินรับจากสำนักงานใหญ่	xx
การจ่ายค่าใช้จ่ายแทนสำนักงานใหญ่	xx	สำนักงานใหญ่จ่ายค่าใช้จ่ายต่างๆ แทนให้	xx
คิดค่าใช้จ่ายเอากับสำนักงานใหญ่	xx	สำนักงานใหญ่คิดค่าใช้จ่ายเอากับสาขา	xx
๑๑๑		๑๑๑	

เมื่อสาขาทำการปิดบัญชีรายได้ และค่าใช้จ่ายต่างๆ แล้ว ถ้าปรากฏว่าสาขาดำเนินงาน มีผลกำไรก็จะปิดบัญชีโอนไปเพิ่มบัญชีเดินสะพัดสำนักงานใหญ่ (Cr) ตรงกันข้าม ถ้าปรากฏว่าสาขาดำเนินงานมีผลขาดทุนก็จะปิดบัญชีโอนไปลดบัญชีเดินสะพัดสำนักงานใหญ่ (Dr)

สำหรับทางสำนักงานใหญ่เองก็จะเปิดบัญชีเดินสะพัดสาขา โดยระบุชื่อสาขาแต่ละแห่ง (Branch Current Account) ขึ้น ซึ่งบัญชีเดินสะพัดสาขาเปรียบเสมือนบัญชีเงินลงทุนที่สาขา (ทรัพย์สิน) ซึ่งบัญชีนี้ทางสำนักงานใหญ่จะ เดบิตด้วยเงินสด สินค้า หรือมูลค่าของสิ่งของที่ส่งไปให้สาขา และจะเครดิตเงินสด สินค้าหรือมูลค่าของสิ่งของที่ได้รับมาจากสาขา นอกจากนั้น บัญชีเดินสะพัดสาขายังใช้สำหรับบันทึกผลกำไรหรือขาดทุนสุทธิที่สาขารายงานมาด้วยโดยจะบันทึกบัญชีทางด้านเดบิตของบัญชีเดินสะพัดสาขา เมื่อได้รับแจ้งว่ามีผลกำไรและตรงกันข้าม ถ้าเป็นผลขาดทุนก็บันทึกทางด้านเครดิตบัญชีเดินสะพัดสาขา ซึ่งอาจสรุปรายการบัญชีของสำนักงานใหญ่ที่เกี่ยวกับสาขาได้ คือ

สำหรับรายการค้าที่เกี่ยวกับการส่งสินค้าไปให้สาขา ส่งเงินสดไปให้สาขา รับคืนสินค้าจากสาขา รับเงินสดจากสาขา ค่าใช้จ่ายหรือทรัพย์สินที่โอนระหว่างกันกับสาขา และรายการรับโอนกำไรหรือขาดทุนจากสาขา รายการเหล่านี้สำนักงานใหญ่จะบันทึกในบัญชีเดินสะพัดสาขา ซึ่งเปรียบเสมือนบัญชีเงินลงทุนที่สาขา (ทรัพย์สิน) ซึ่งบัญชีนี้จะถูกเดบิตและเครดิต ดังนี้

บัญชีเดินสะพัดสาขา

25X0		25X0	
- ส่งสินค้าไปให้สาขา (ราคาตามบิล)	xx	- รับสินค้าคืนจากสาขา (ราคาตามบิล)	xx
- ส่งเงินไปให้สาขา	xx	- รับเงินจากสาขา	xx
- การจ่ายค่าใช้จ่ายแทนสาขา	xx	- สาขาจ่ายค่าใช้จ่ายแทนให้	xx
- การคิดค่าใช้จ่ายเอากับสาขา	xx	- สาขาคิดค่าใช้จ่ายเอากับสำนักงานใหญ่	xx
๑๑๑		๑๑๑	

เมื่อสาขามีกำไรจะเพิ่มในบัญชีเดินสะพัดสาขา (Dr) เมื่อสาขาขาดทุนจะลดในบัญชีเดินสะพัดสาขา (Cr)

แต่อย่างไรก็ตามสำหรับหลักการบันทึกรายการค้าที่เกิดขึ้นเกี่ยวกับสาขาตามตัวอย่างที่จะกล่าวถึงต่อไปนี้จะใช้วิธีการบันทึกบัญชีตามหลักการบันทึกบัญชีตามวิธีที่ 3 คือให้ทางสาขาเป็นฝ่ายทำการบันทึกบัญชีของตนเองโดยสมบูรณ์ตามระบบบัญชีคู่ และสาขาจะเป็นผู้จัดทำรายงานส่งไปให้สำนักงานใหญ่เพื่อใช้เป็นหลักฐานในการลงบัญชีเกี่ยวกับสาขาเท่านั้น

การตีราคาสินค้าที่ส่งไปให้สาขา

(PRICING GOODS BILLED TO BRANCHES)

การที่สำนักงานใหญ่จัดส่งสินค้าไปใช้สาขานั้นอาจใช้วิธีการตีราคาสินค้าที่ส่งไปให้สาขาในราคาใดราคาหนึ่งดังนี้ คือ :-

- (1) การตีราคาสินค้าที่ส่งไปให้สาขาในราคาทุน
- (2) การตีราคาสินค้าที่ส่งไปให้สาขาในราคาสูงกว่าทุน
- (3) การตีราคาสินค้าที่ส่งไปให้สาขาในราคาขาย

1. การตีราคาสินค้าที่ส่งไปให้สาขาในราคาทุน (GOODS BILLED TO THE BRANCH AT COST)

วิธีนั้นนับว่าเป็นวิธีที่ง่ายที่สุด เพราะไม่ต้องทำการปรับปรุงราคาสินค้าที่ส่งไป เมื่อจัดทำงบกำไรขาดทุนของสาขาให้ถือว่า กำไรขาดทุนที่สาขาหาได้ และทำรายงานส่งมาให้ทางสำนักงานใหญ่นั้นเป็นกำไรขาดทุนที่แท้จริงของสาขานั้นๆ ซึ่งทางสำนักงานใหญ่จะปิดบัญชีกำไรขาดทุนที่สาขาแจ้งมาพร้อมกับรายได้และค่าใช้จ่ายของสำนักงานใหญ่เอง เข้าสู่บัญชีกำไรขาดทุน ผลต่างดังกล่าวก็คือ กำไรขาดทุนรวมของสำนักงานใหญ่และสาขา

หลักในการบันทึกบัญชีเมื่อสำนักงานใหญ่คิดราคาสินค้าที่ส่งไปให้สาขาในราคาทุน
(SHIPMENT AT COST)

สมุดรายวันทั่วไป

รายการ	ในสำนักงานใหญ่	ในสาขา
1. สำนักงานใหญ่ส่งเงินสดไปให้สาขา	25X0 บัญชีเดินสะพัดสาขา xx บัญชีเงินสด xx	25X0 บัญชีเงินสด xx บัญชีเดินสะพัดสำนักงานใหญ่ xx
2. สำนักงานใหญ่ส่งสินค้าไปให้สาขา	บัญชีเดินสะพัดสาขา xx บัญชีสินค้าส่งไปสาขา xx	บัญชีสินค้ารับจากสำนักงานใหญ่ xx บัญชีเดินสะพัดสำนักงานใหญ่ xx
3. สาขาซื้อสินค้าจากบุคคลภายนอกมาไว้เพื่อขาย	-	บัญชีซื้อ xx บัญชีเงินสดหรือเจ้าหนี้ xx
4. สาขาขายสินค้าให้ลูกค้า	-	บัญชีเงินสดหรือลูกหนี้ xx บัญชีขาย xx
5. สาขาเก็บเงินจากลูกหนี้	-	บัญชีเงินสด xx บัญชีลูกหนี้ xx
6. สาขาจ่ายชำระหนี้แก่เจ้าหนี้	-	บัญชีเจ้าหนี้ xx บัญชีเงินสด xx
7. สาขาจ่ายค่าใช้จ่ายต่างๆ	-	บัญชีค่าใช้จ่าย (ระบุประเภท) xx บัญชีเงินสด xx
8. สาขาส่งเงินสดไปให้สำนักงานใหญ่	บัญชีเงินสด xx บัญชีเดินสะพัดสาขา xx	บัญชีเดินสะพัดสำนักงานใหญ่ xx บัญชีเงินสด xx
9. สาขาส่งสินค้าคืนมาให้สำนักงานใหญ่	บัญชีสินค้าส่งไปสาขา xx บัญชีเดินสะพัดสาขา xx	บัญชีเดินสะพัดสำนักงานใหญ่ xx บัญชีสินค้ารับจากสำนักงานใหญ่ xx

สมุดรายวันทั่วไป

รายการ	ในสำนักงานใหญ่	ในสาขา
10. รายการปิดบัญชีของสาขาและ บันทึกผลกำไรขาดทุนของสาขา		บัญชีขาย xx บัญชีสินค้าคงเหลือปลายงวด xx บัญชีสินค้าคงเหลือยกมา ต้นงวด xx บัญชีสินค้ารับจากสำนัก งานใหญ่ xx บัญชีซื้อ xx บัญชีค่าใช้จ่าย xx บัญชีกำไรขาดทุน (กรณีมีกำไร) xx ปิดบัญชีรายได้รายจ่ายเข้าบัญชีกำไร ขาดทุน
	บัญชีเดินสะพัดสาขา xx บัญชีกำไรขาดทุนของสาขา xx บันทึกรับโอนผลกำไรของสาขา ตามที่สาขาแจ้งมา	บัญชีกำไรขาดทุน xx บัญชีเดินสะพัดสำนักงานใหญ่ xx โอนผลกำไรของสาขาเข้าบัญชีเดิน สะพัดสำนักงานใหญ่
	หรือ บัญชีกำไรขาดทุนของสาขา xx บัญชีเดินสะพัดสาขา xx บันทึกรับโอนผลขาดทุนของ สาขาตามที่สาขาแจ้งมา	หรือ บัญชีเดินสะพัดสำนักงานใหญ่ xx บัญชีกำไรขาดทุน xx โอนผลขาดทุนสาขาเข้าบัญชีเดิน สะพัดสำนักงานใหญ่

รายการปิดบัญชี (CLOSING ENTRIES)

1. ในสมุดบัญชีของสาขา ณ วันสิ้นงวดบัญชีรายการปิดบัญชีและบันทึกบัญชีสินค้าคงเหลือปลายงวดจะเป็นดังนี้ :-

(1.1) ปิดบัญชีรายได้ รายจ่ายและบันทึกบัญชีสินค้าคงเหลือปลายงวด

สมุดรายวันทั่วไป

25X0	บัญชีขาย		XX
	บัญชีสินค้าคงเหลือปลายงวด		XX
	บัญชีสินค้าคงเหลือต้นงวด		XX
	บัญชีสินค้ารับจากสำนักงานใหญ่		XX
	บัญชีซื้อ		XX
	บัญชีค่าใช้จ่าย		XX
	บัญชีกำไรขาดทุน (ในกรณีมีกำไร)		XX

(1.2) โอนผลกำไรหรือขาดทุนของสาขาเข้าบัญชีเดินสะพัดสำนักงานใหญ่

เมื่อมีกำไร		เมื่อขาดทุน	
25X0		25X0	
บัญชีกำไรขาดทุน	XX	บัญชีเดินสะพัดสำนักงานใหญ่	XX
บัญชีเดินสะพัดสำนักงานใหญ่	XX	บัญชีกำไรขาดทุน	XX

2. ในสมุดบัญชีของสำนักงานใหญ่

(2.1) เมื่อได้รับรายงานจากสาขาเกี่ยวกับผลกำไรหรือขาดทุนที่สาขาทำมาหาได้ ลงบัญชีดังนี้ :-

เมื่อสาขารายงานว่ามีกำไร		เมื่อสาขารายงานว่าขาดทุน	
25X0		25X0	
บัญชีเดินสะพัดสาขา	XX	บัญชีกำไรขาดทุนของสาขา	XX
บัญชีกำไรขาดทุนของสาขา	XX	บัญชีเดินสะพัดสาขา	XX

สำหรับบัญชีกำไรและขาดทุนของสาขา เป็นบัญชีที่สำนักงานใหญ่เปิดขึ้นเพื่อใช้สำหรับบันทึกผลกำไรและขาดทุนสุทธิที่สาขาต่างๆ รายงานมาให้สำนักงานใหญ่ทราบตอนสิ้นงวดบัญชี สาขาใดมีกำไรก็จะนำมาเครดิตเข้าบัญชีกำไรขาดทุนของสาขา แต่ถ้าสาขาใดขาดทุนก็นำมาเดบิตไว้ในบัญชีเดียวกันนี้ โดยถือเสมือนหนึ่งเป็นบัญชีรายได้รายจ่าย (nominal accounts) และจะปิดบัญชีนี้โอนเข้าบัญชีกำไรขาดทุนของสำนักงานใหญ่ต่อไป

(2.2) ปิดบัญชีรายได้รายจ่ายของสำนักงานใหญ่ บันทึกบัญชีสินค้าคงเหลือปลายงวด และโอนปิดบัญชีกำไรขาดทุนของสาขาเข้าบัญชีกำไรขาดทุนของสำนักงานใหญ่

(2.3) ปิดบัญชีกำไรขาดทุนเข้าบัญชีกำไรสะสม